

Trump kan de rechtsstaat elk moment in de afgrond kieperen

Caroline de Gruyter

Op 7 april, de dag dat Donald Trump beloofde „een hele beschaving” te vernietigen, [schreef](#) de Amerikaanse historica Marci Shore, die het door MAGA gekooide academische leven in Amerika is ontvlucht en nu op de universiteit van Toronto werkt: „Ik doceer al dertig jaar Europese geschiedenis. Amerikanen hebben me altijd gevraagd hoe de Holocaust mogelijk was, hoe Duitsers een gevaarlijke gek die massamoord wilde plegen zijn gang konden laten gaan. Nu zien we hoe dit in zijn werk gaat. Nu zitten wijzelf op de eerste rij.”

Deze parallel is uitstekend. Als Trump zijn troepen had bevolen om Iraanse elektriciteitscentrales, drinkwatervoorziening en andere civiele infrastructuur te bombarderen, zoals Rusland in Oekraïne doet en Israël in Palestina, had hij hen bevolen iets te doen wat volgens het internationaal recht (de Geneefse Conventies die Amerika heeft geratificeerd) een oorlogsmisdaad is.

Hadden Amerikaanse militairen gehoorzaamd of geweigerd? Het antwoord op die vraag, die gezien de continue chaos rondom de ‘Iran-deal’ zo opnieuw kan worden gesteld, is bepalend voor de toekomst van de Amerikaanse rechtsstaat (of wat ervan rest) en de trans-Atlantische betrekkingen. Zelfs de Nederlandse premier en het koningshuis kunnen hierdoor schade oplopen omdat zij, Trumps aangekondigde illegale massamoord ten spijt, nog altijd van plan zijn hem met een logeerpartij in het Witte Huis te vereren.

En berg u maar: alles wijst erop dat Amerikaanse militairen Trumps bevel zouden uitvoeren, illegaal of niet. Onderzoekers naar nazimisdaden hebben ontdekt dat Duitse soldaten zelden bevelen hebben geweigerd om de meest gruwelijke oorlogsmisdaden te begaan. Naderhand beriepen zij zich op *Befehl ist Befehl*: het bevel kwam van hogerhand, zij hadden niet durven weigeren. De Duitsers hebben hier zelfs een juridische term voor: *Befehlsnotstand*, hetgeen specifiek verwijst naar een situatie waarin mensen wordt bevolen om iets illegaals te doen, en ze een hoge straf krijgen als ze weigeren.

Maar nu komt het: uit het onderzoek blijkt dat die *Befehlsnotstand* eigenlijk niet bestond. Soldaten in de Wehrmacht of Schutzstaffel (SS) werden vaak helemaal niet gestraft als ze orders om iets illegaals te doen weigerden. Integendeel, ze kregen ander werk aangeboden. Alleen soldaten die iets weigerden wat wél legaal was, werden hard gestraft. Anderhalf miljoen soldaten werden om die reden gearresteerd, 23.000 werden er geëxecuteerd.

Hadden Amerikaanse militairen gehoorzaamd of geweigerd? Het antwoord is bepalend voor de toekomst van de Amerikaanse rechtsstaat

Het onderzoek naar de *Befehlsnotstand* werd gedaan door de [Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen](#) in Ludwigshafen, opgericht in 1958. Die onderzocht onder meer veiligheidsdiensten en personeel in concentratiekampen en concludeerde dat Duitse soldaten niet zozeer bang waren geweest voor straf als ze een bevel niet opvolgden, maar eerder voor degradatie. En het feit dat hun collega’s hen met de nek zouden aankijken. *Peer pressure*, dus. Achteraf beriepen ze zich op *Befehl ist Befehl* omdat ze dachten dat ze minder straf zouden krijgen als ze de schuld bij hun meerderen legden. Wat vaak zo was.

Amerikaanse soldaten zweren, net als Nederlandse, een officierseed. Daarbij zweren ze om de grondwet te steunen en verdedigen „*against all enemies, foreign and domestic*”. Ze moeten, kortom, bevelen weigeren die de grondwet schenden. Na de bestorming van het Capitool, waaraan militairen meededen, publiceerden de legerchef en anderen een open brief die militairen eraan herinnerde dat ze loyaal moeten zijn aan de grondwet – zelfs als de regering zich ertegen keert.

In november wezen Democratische Congresleden militairen per video nogmaals op die plicht. [Trumps reactie](#): „OPRUIEND GEDRAG waar de DOODSTRAF op staat.” Het Pentagon had een juridische afdeling die soldaten adviseerde over legale en illegale doelwitten. Minister Hegseth heeft daar alle advocaten-generaal ontslagen. De burgerslachtofferunit is opgedoekt. „Het enige wat nodig is voor de triomf van het kwaad is dat goede mensen niets doen”, zou de achttiende-eeuwse Ierse staatsman en filosoof Edmund Burke eens gezegd hebben. Zo kan Trump de democratische rechtsstaat elk moment in de afgrond kiepen.

De internationale rechtsorde is cruciaal voor Nederland. Volgens de Grondwet moet de regering die bevorderen. Nu gezellig bij Trump logeren is ook daarom onkies.